

ei n-au făcut mare ispravă¹. Fără îndoială că aici prin *tipare* trebuie să înțelegem *matrice* de sigilii².

Nu cunoaștem motivele pentru care s-a schimbat sigiliul, dar este cert, după improntele păstrate, că amândouă variantele nu au fost folosite concomitent niciodată. Această preci-

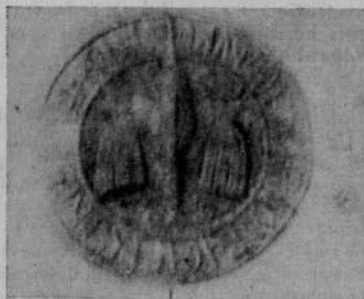

Fig. 5. Sigiliul mijlociu al lui Neagoe Basarab folosit în anii 1517—1521. Desen și fotografie varianta b. Orig. Arh. St. Buc. S.I. nr. 224 și Arh. St. Brașov Col. Stenner nr. 48.

zare poate servi la restringerea datelor de atribuire pentru scrisori în care data aproape totdeauna lipsește³.

¹ I. Bogdan, *Regeste*, p. 156—157 (nr. 157); Tocilescu, *534 documente*, p. 225—226 (nr. 233). Deci scrisoarea aceasta trebuie datată sfârșitul anului 1516 și începutul lui 1517. Fiind expediată cu noul sigiliu însemnează că acest lucru îl făcuseră meșterii brașoveni.

² Acesta este și sensul medieval al cuvîntului *typarium*, dar el a fost înșușit de industria cărții și azi întrebuintarea lui în alt sens decît «tiparul cărților» devine anacronism.

³ Pentru corespondența cu Brașovul descrierile lui I. Bogdan sînt suficiente pentru orientare. Dintr-o sumară cercetare a noastră putem preciza că fac parte din varianta a) scrisorile cu numărul de arhivă 32, 33 și 124, și din varianta b) cele cu numărul 39, 41, 42, 48, 49, 51, 52, 110, 111, 119 și 125. De la Sibiu fac parte din a) cele publicate de S. Dragomir sub nr. 22 și 27, iar din b) idem nr. 24; cele publicate de P. P. Panaitescu sub nr. 27, 40 și 41 și cel din Hurmuzaki-Iorga, *Documente*, XV, 1, p. 237—238 (nr. 433).